

Eind september ontving ik uit de verkoop van het onroerend goed Oelling, dat na de dood van mijn voogd tussen mij en mijn neef in tweeën was gedeeld, een vrij grote som geld, waarvan ik zelf geen gebruik wilde maken, maar die ik meteen aan een goed doel wilde doen toekomen, en geïnspireerd door het lezen van diverse geschriften van de wiskundige en jurist Undt, die zich allemaal met de in elk geval altijd uitzichtloze situatie van pas vrijgelaten gedetineerden bezighielden, was mijn besluit om die man, die zich niet alleen in zijn geschriften, maar nog meer rechtstreeks met persoonlijke inzet te allen tijde en met grote toewijding ter beschikking stelde aan de verschoppelingen onder de mensen, het mij verrassend toegevallen bedrag in een korte brief aan te bieden, een vanzelfsprekendheid. Op 11 september deelde ik Undt die, zich volkomen wijdend aan zijn taak, al jaren in het kleine, onooglijke, maar voor zijn doel buitengewoon geschikte Gars am Kamp woonde, mijn besluit mee om hem anderhalf miljoen ter beschikking te stellen, en op 13 september kreeg ik het volgende antwoord: Zeer geachte heer, als u mij het bedrag van anderhalf miljoen ter beschikking stelt onder geen andere voorwaarde dan dat het uitsluitend wordt gebruikt voor het doel waarvoor ik me al bijna dertig jaar lang naar mij idee niet geheel zonder succes inzet, verzoek ik u het bedrag per omgaande aan mij over te maken. Met de meeste hoogachting, F. Undt. Nog dezelfde dag liet ik het geld aan Undt overmaken. Twee dagen later bevestigde de ontvanger dat de anderhalf miljoen was binnengekomen, hij schreef: Zeer geachte heer, het bedrag dat ik vandaag heb ontvangen gebruik ik meteen

voor het renoveren van slot Thunau, dat u wel kent en waar ik nog vóór het begin van de winter tachtig uit Suben vrijgelaten mannen wil onderbrengen. Met de meeste hoogachting, F. Undt. Twee maanden later, op 17 november, beantwoordde Undt een door mij op 13 november verstuurd brief, waarin ik hem om de titels vroeg van de geschriften onder zijn naam die Undt weliswaar had gepubliceerd, maar die mij vanwege het isolement waarin ik leef tot op dat moment onbekend waren gebleven. Hij schreef: Zeer geachte heer, mijn belangrijkste werken, en alleen die noem ik, zijn: Boeken: *Verwaarlozing I*, *Verwaarlozing II*, *Verwaarlozing III*, Artikelen: *Schadevergoeding voor ten onrechte ondergane hechtenis*, *Berechten en veroordeelden*, Essay: *Lichaam en chaos*. Hoogachtend Undt. De volgende dag (gisteren) ontving ik van Undt de volgende regels: Zeer geachte heer, omdat u, naar ik aanneem, mijn geesteswerk kent, zal het u niet verrassen als ik u verzoek mij *een beschrijving te geven van verscheidene uren durende waarnemingen uwerzijds op de dag die voorafging aan de dag waarop u deze regels in handen kreeg*. Zoals u weet, is de uitnodiging tot een dergelijke zelfbeschrijving door mij altijd uitsluitend gericht aan persoonlijkheden die ik als ongetwijfeld buitengewoon en als beslist ideaal voor mijn wetenschappelijke doelen beschouw. Hoogachtend Undt. Omdat ik nog niet klaar ben met mijn werk over chronisch-subchronische nefritis (*morbis Brightii*), aarzelde ik eerst, maar vervolgens gaf ik onverwijld gehoor aan de uitnodiging van Undt. Ik draaide me om op mijn stoel en gebruikte de vensterbank, niet het bureau, als geschikte ondergrond en schreef: Geachte heer, bij het wakker worden denk ik gewoonlijk: waarom leef ik?, vervolgens: waarom leef ik in de barak?, en de mensen vragen, waarom leeft u in de barak?, en ik antwoord: omdat ik in de barak leef, geachte heer. Bij het opstaan denk ik dat ik al heel lang niet meer in staat ben naar de grindafgraving te lopen, ja, zelfs met de grootste inspanning kom ik niet eens meer tot de rottende spar. Met beangstigende regelmaat heb ik de afgelopen twintig jaar de volgende route afgelegd: barak, rottende spar,

grindaafgraving, rottende spar, barak. Af en toe maakte ik een omweg via de poel, geachte heer. Midden in de grindaafgraving, uitsluitend denkend aan ademen, haalde ik dan adem. Ik ademde diep in en diep uit. Dat die gewoonte me het leven heeft gered, dat denk ik. Ik loop, en terwijl ik loop, tel ik mijn stappen. Vierduizend naar de rottende spar, achtduizend naar de grindaafgraving. In grote hitte. In grote kou, geachte heer. Tekenen van uitputting natuurlijk. Elke dag naar de grindaafgraving, op woensdag watten. Nu ga ik niet meer naar de grindaafgraving. Niet meer naar de rottende spar. Überhaupt niet meer de barak uit. *Gisteren*: opgestaan, gewassen, aangekleed ben ik, daar komt de voerman en hij vraagt waarom ik niet meer ga watten, en ik doe een poging om uit te leggen waarom, maar ik kan niet uitleggen waarom. Ik zeg: nee, niet meer watten. U klopt aan, zeg ik, ik doe open, u komt binnen, plompverloren, zeg ik, komt u binnen en u gaat zitten en strekt uw benen uit en u stelt steeds dezelfde vraag: waarom niet meer watten, dokter? Ik: wilt u iets drinken? U zegt: neenee! en u herhaalt: waarom niet meer watten, dokter?, ik zeg: nee, niet meer watten. Vandaag draagt hij zijn wintercape, denk ik, dat wil zeggen, het is winter. Ik ga niet meer watten, denk ik, ik zeg: kijk, ik haal de rottende spar niet eens meer, laat staan de grindaafgraving, laat staan de herberg. Natuurlijk, zeg ik, heb ik geprobeerd naar de herberg te gaan, maar ik kwam nog niet eens tot de rottende spar. Het is zinloos te proberen me over te halen. Ik zeg tegen de voerman: ik ga niet meer watten, het is onmogelijk. Maar hij doet alsof ik niets heb gezegd. Het wordt tijd om weer eens te gaan watten, zegt hij. Het is altijd hetzelfde, geachte heer, hij blijft zitten en zegt met korte tussenpozen telkens opnieuw dat ik weer moet gaan watten, en ik antwoord altijd: nee, niet meer watten. Als hij weg is, zweer ik, ik laat hem niet meer binnen als hij terugkomt. Maar ik doe toch altijd weer open, hij komt binnen, de scène herhaalt zich: waarom niet meer watten, dokter?, en ik: niet meer watten. *Gisteren*: die wintercape is van zijn vader, denk ik. Ik orden mijn papieren, ook al weet ik dat het